

Nunanut Allanut tunngassutigut naalackersuinikkut ingerlatsineq pillugu nassuiaat 2019
(Ilinniartitaanermut, Kultureqarnermut, Ilageeqarnermut Nunanullu allanut Naalackersuisoq)

Saqqummiussissut

Nunanut allanut tunngasutigut naalackersuinikkut ingerlatsineq pillugu nassuiaat 2019 suliaasaqarfimmi pineqartumi ukioq kingulleq Naalackersuisut suliaat pingaernerit pillugit killiffimmik nassuiaataavoq, taamatullu piffissami qaninnermi ineriartornissamut naatsorsuutigisat pillugit nassuiaataalluni.

Nunarsuarmioqatigiinni pissutsit suli sukkasuumik nikerartuarput. Ukiup siulianittaaq aamma Kalaallit Nunaannut pingaaruteqartunik annertuunik pisoqarfiuvoq.

Ukiunili makkunani nunat pissaanilissuit Issittumi soqutiginninnerat takusinnaavarput, aammattaaq sakkutooqarnikkut. Tamanna ukiuni qulikkaani kingullerni takusimangilarput, taamatullu pisoqarnera nunatut aammalu naalagaaffeqatigiimmu ilaasutut eqqummaariffigisariaqarparput.

Saniligut amerikamiut 2018-mi kalaallit mittarfiliortiternissaannut aningaasalersueqataasinnaanermik soqutiginninertik oqariartuutigaat. Amerikamit Kalaallit Nunaannik suleqatigiinnerup annertusinissaanut soqutiginninnermik takutitsisoqarnera nuannaarutissaavoq, amerikamiullu aningaasalersueqataasinnaaneri tamarmik Kalaallit Nunaannut innuttaasunullu annertunerpaamik iluaqutaanissaat Naalackersuisunit sulissutigineqarpoq. Amerikamiut Kalaallit Nunaanni aallartitaqarfaleqqinnissamik aaljangiussineratigut aammalu pisortatigoortumik attaveqarnikkut ataatsimut soqutigisavut pillugit oqaloqatigiissinnaanerput Naalackersuisut qularutiginnigilluinnarpaat. Oqaatigineqareersutut nunarput tuniniagaangilaq, taamaattorli suleqatigiinnissamut niueqatigiinnissamullu amnavugut.

Siammasinnerujussuarmik imartunerussumillu suleqatigiissinnaaneq takuneqarsinnaavoq, tassani ilaatigut attaveqarneq inuussutissarsiornerlu, ilinniartitaaneq aningaasaliisarnerlu eqqarsaatigalugit. Sulilu nunatsinni sakkutooqarfearnerup kalaallinut iluaqutaanissaanik kissaaterput attapparput, tassunga ilanngullugu Pituffimmut attuumassutillit kiffartuussinnermik isumaqatigiissutit, tamannalu Danmarkimik USA-millu oqaloqateqartarnitsinni pingaarnersuinnermi ilaatinneqarput.

Kangerlussuup mittarfiata 2023 kingorna Kalaallit Nunaanni mittarfiliortiternerit naammassippata atorneqarnissaa pillugu Naalackersuisut Illersornissamullu ministeri 2019 septemberip 18-ani tunngaviumik isumaqatigiissuteqarput. Tunngaviumik isumaqatigiissuteqarneq isumaqatigiissut Kangerlussuup mittarfianut piginnilernerimut tunngasoq 1991-meersoq allannngortinnaviannngilaq. Tamanna tunngavigalugu Naalackersuisut danskillu naalackersuisui isumaqatigiipput Illersornissaqarfik Kangerlussuarmiiginnarsinnaasoq mittarfillu atorsinnaassallugu, piumasaaqatillu atugassarititaasut nalinginnaasut atorlugit mittarfiup ilaasunik angallassinermi atuiinnarsinnaanera ingerlaannassasoq. Ilutigaluguttaaq paaseqatigiissutigineqarpoq Kalaallit mittarfimmut piginninnerat allannngussanngitsoq kiisalu Illersornissaqarfiup mittarfimmi ingerlatsineq akisussaaffigissagaat, tassa imaappoq mittarfik aningaasartuutigissavaat. Sakkutooqarnikkut ullumikkornit atuineq allaaneruaallaarnaviannngilaq. Tassa imaappoq Illersornissaqarfiup suli killeqarfimmik nakkutilliinnermik illersuineq ingerlassavaat, aalisarnermik nakkutilliineq aammalu kalaallit inuiaqatigiinni ujaasinnermi annaassiniarnermilu suliaasat ingerlatissallugit. Taamaattumik danskit Folketingemi partiivisa akornnanni illersornissamut isumaqatigiissut maanna atuuttoq eqqarsaatigalugu Kangerlussuarmi annertunerumik sakkutooqarnikkut iliuuseqartoqarnissaa Naalackersuisut naatsorsuutiginnngilaat.

Issittumut soqutiginninneq annertusiartuinnaraluartoq Issittumi Siunnersuisooqatigiit ministeriisa majimi ataatsimiinneranni ministerit isumaqatigiissutissaannik isumaqatigiinniarneq angusaqarfiunngitsoorpoq, tamannalu siunnersuisooqatigiit pilersinneranit aatsaavissuaq taamaattoqarpoq. Tamanna isumaqatigiinnnginneq ilaatigut pissuteqarpoq, silaannaap pissusaa

nunarsuullu kissatsikkiartornera pillugit isumaqatigiinnngissuteqarnermik. Tamanna nungusaataanngitsumik ineriartortitsinermi, avatangiisit, pinngortitaq silallu pissusaa aammalu Issittumi inuit ineriartortinnissaanut siunnersuisooqatigiit eqqissisimasumik suleqatigiissinnaaneranut sinniuteqarsinnaavoq. Taamaattoq Issittumi Siunnersuisooqatigiit suliaqarnerat allannguajaatumik ingerlavoq.

Ministerit ataatsimiinneranni Naalackersuisunit ersarissaassutigineqartut ilagaat Issittumi innuttaasut innuttaasullu ineriartornerat, tassani aningaasaqarnermut tunngasut attatiinnarnissaa ukkatarineqassasoq. Taakkua saniatigut issittumi nunat tamarmiusut oqariartuutigaat Issittup sakkulorsorfiumngitsumik ingerlanissaa kissaatigalugu, naak nalunaarutigineqaraluartoq Issittumi sakkutooqarneq annertusisimasoq.

Issittumut soqutiginninnerup annertusiartornerani aammalu pingaartumik Issittumi suliaqarniarnermi ujartuinerup annertunerusumik oqaloqatigiinnissaq pisariaqartilerpaa. Ilaatigut tamanna takuneqarsinnaavoq Issittumut tunngassutilinnik aqqissuussisoqartillugu peqataanissamut soqutiginninnerup annertusiartorneratigut. Aqqissuussat tamakku ilaat ataaseq tassaavoq Arctic Circle Assembly, tassani Arctic Circle allattoqarfianik suleqateqarnerup annertusarnissaanik Naalackersuisut suliaqarput. Oqaloqatigiinneq, suleqatigiinneq niueqatigiinnerlu Issittumik nunatsinnullu iluaqutaasussap aallartisarnissaa siunertaavoq.

Tamanna qanimut suleqateqarneq ilaatigut Reykjavikimi sinniisoqarfimmik ammaanikkut nukittorsarneqarpoq. Sinniisoqarfippit politikkikkut, kulturikkut niuernikkullu attaveqaatitta ineriartortinnissaat nukittorsarnissaannullu tapertaavoq, naatsorsuutigineqarporlu tamanna inuiaqatigiit aningaasarsiorneranut Kalaallit Nunaannut iluaqutaajumaartoq. Tassani pingaartumik attaveqarnikkut, tassunga ilaalluni silaannakkut angallaneq, imaatigut assartuineq, kiisalu aamma takornariaqarneq, sanaartorneq aalisarnerlu annertunerusumik suleqatigiiffiusinnaasut ilagaat, tamakkulu nukittorsarniarlugit Naalackersuisut suleqatigiinnissamut isumalluarput. Nunarsuatsinni politikkikkut nunatta peqataanissaa pingaaruteqarpoq suleqatigisatsinnullu pingaarnernut takutitsilluarnissaq pingaaruteqarluni.

Brexitimut killiffik, aninissamut ulluliunneqarsimasoq oktoberip 31-anut 2019 kinguartinneqarnikuvoq, siunertaasimagaluarluni martsip 29-anni 2019 anereersimanissaq. Tuluit Nunaata EU isumaqatigiissuteqarluni isumaqatigiissuteqaraniluunnit qimassaneraa suli nalunarpoq, taamatullu aninissamut ulloritinneqartoq eqqutitinneqassanersoq nalunarluni. Tuluit Nunaata EU-mut inuulluaqqusinissaa Kalaallit Nunaata EU-mut Tuluit Nunaannullu attaveqarneranut sunniuteqassaaq. Tamanna pingaartumik ilinniartitaanikkut, niueqatigiinnikkut aalisarnikkullu malunnaateqassaaq.

Brexitip ingerlanneqarnerani Nunanut Allanut Naalackersuisoqarfik ilungersorluni sulissutiginnissimavoq Kalaallit Nunaata soqutigisai pitsaanerpaamik qulakkeerumallugit. Naalackersuisoqarfiup ilaatigut aquppaa Naalackersuisoqarfiit akimorlugit suleqatigiisitaqarneq Namminersorlutik Oqartussat iluanni, suleqatigiisitat taakku Tuluit Nunaata EU-mit aninissaannut Kalaallit Nunaata soqutigisai aalajangersimasut qulaajarnissaat ingerlaavaartumik suliaralugit.

Piffissamut pissanganartumut ilungersunalaarsinnaasumullu pilerpugut, tassami inatsisitigut sinaakkutaasut pingaarnerit EU-millu isumaqatigiissutit EU-p ukiunut arlalinnut missingersuuserfiusut nutaat 2021-mit 2027-mut nutartertussanngorput. Tamanna Kalaallit Nunaannut aalajangiussamut, aamma EU-mik suleqatigiinnissamut isumaqatigiissutit taaneqartartumut atuuppoq, taanna oqaatigineqareersutut OLT-mik aqqissuussinermit missingersuuserfiusumi nutaami ataatsimuulersinneqartussanngorpoq. Taakku saniatigut EU-lu ataatsimoorussamik nalunaaruterput 2015-meersoq nutarterneqartussanngorunarpooq, minnerunngitsumillu nutaamik aalisarnermut isumaqatigiissummik suliaqarnissaq isumaqatigiinniutaasussaassaaq. Isumaqatigiinniarnertit tanakku aallartereernikuupput, neriutitigineqarporlu aappaagu sinaakkutissat nutaat ataqatigiinnerillu naammassineqareersimassasut.

Nunap inoqaavisa pisinnaatitaaffiisa ingerlatiinnarnissaat Naalakkersuisunut suliaassatut pingaarutilittut ingerlassaaq. Ukioq manna Naalakkersuisut Danmark suleqatigalugu Kalaallit Nunnaanersooq FN-imi Nunap Inoqaavinut Tunngassutilinni Ataavartumik Oqallittarfiannut ilaasortassatut innersuuppaat. Nunanit avannarlernit allanit tapersorneqarnikkut Kalaallit Nunaanniit sinniisooq qinigaanera iluatsippoq Oqallittarfimmilu Ataavartumi 2020-mit 2022-mut ilaasortanngorluni. Naalakkersuisunit upperineqarpoq pineqartoq nunap inoqaavisa soqutigisaat pitsaanerpaamik ingerlatissagai, oqalliffimmilu tassani sulinermut pitsaasumik tunniussaqaarsinnaalluni. Pitsaasumik isumatusaartumillu suleqatigiinnissatsinnut qilanaarpugut.

Ikiuni kingullerni maluginiarneqarpoq Issittumi imartanut soqutiginninneq annertusiartuinnartoq. Nunap inatsisitigut oqartussaaffigisaata avataani imaani uumasunik assigiinngitsunik illersuineq piujuartitsinissamillu tunngaveqarluni iluaquteqarneq pillugit inatsisitigut pinngitsoorani malitassanik NP-p ataani isumaqatigiissuteqarniartoqarpoq. Suliaqarfik tamanna Naalakkersuisunit nakkutigeqqissaarneqarpoq, imaanimi isumalluutitsinik inuussuteqaratta, siunissamilu imaani aningaasaqarnermut killeqarfitta avataani aaqqiissutaasinnaasut inissisimasussat soqutigilluinnaratsigit. Taamaattumillu isumaqatigiissutissami nutaassami Kalaallit Nunaata soqutigisasa annertunerpaamik qulakkeerniarnissaat aalajangiisuulluinnassaaq.

Inuttut ineriartornissatsinnut ingerlaasissaq nammineq inississavarput. Nammineerluta qulakkiissavarput politikikitta pingaarnersiuiinitalu nunarsuarmioqatitsinnit ilisimaneqalernissaat. Tamatta suleqatigiilluta avatitsinnit sumiiffitta soqutigineqaleriartuinnarnerata inuttaasutsinnut iluaqutissanngortinnissaat pimoorussavarput.

Taama oqaaseqarlunga Nunanut Allanut tunngassutigut naalakkersuinikkut ingerlatsineq pillugu nassuiaat Inatsisartunut suliaasanngortillugu ingerlateqqippara.